

Dr. IVÁNYI BÉLA

ADALÉKOK RÉGI ORSZÁGGYŰLÉSEINK

RÁKOS NEVÉHEZ

Az 1912-ben megjelent Békefi-Emlékkönyv-ben Divéky Adorján: „Magyar hatások a lengyel multban“ címen egy dolgozatot tett közzé, amelyben többek közt azt igyekezett bizonyítani, hogy a lengyel közjogban előforduló „*rokosz*“ szó (olv.: rokos), amely a lengyel nemesség fegyveres gyűlését jelenti, s amely gyűlésnek feladata a lengyel nemesség érdekeit védeni a királlyal szemben, tulajdonképpen a magyar Rákos szóból származik. Divéky ezenkívül összefüggést keres a XVI. század elei magyar fegyveres országgyűlések és a lengyel rokosz *intézménye* között is. Különösen az 1505. és 1525. évi rákosi és hatvani fegyveres országgyűléseink lefolyásából óhajtja nemcsak a rokosz szó, hanem az intézmény eredetét is levezetni.¹

Divéky a rokosz, rakosz, Rakos, Rokos szónak a lengyel forrásokban való előfordulására is hoz fel néhány példát. Nincs kizárva, sőt valószínű, hogy a lengyel rokosz szó tényleg a magyar Rákos szónak ellengyelesített alakja, azonban arra már nincs megnyugtató bizonyítékunk, hogy a rokosz intézményét a lengyelek valóban tőlünk vették volna át.

Divéky ezen dolgozatával foglalkozik Szabó Dezső, aki: „Rákosnak hívták-e Magyarországon az országgyűlést?“ című 1914-ben megjelent cikkében² kimutatni igyekszik, hogy Magyarországon az országgyűléseket sohasem nevezték Rákosnak, hanem a Rákos szót mindig csak mint helynevet használták, következésképpen a lengyel rokosz intézménye aligha magyar eredetű.

Szabó Dezső most említett cikkében többek közt arra az eredményre jut, hogy mivel inkább a Habsburgok kancelláriá-

¹ Békefi-Emlékkönyv, Budapest, 1912. 140—143. ll.

² Századok: 1914. évf. 760—766. ll.

jában nevezték a magyar országgyűléseket Rákosnak, emélfogva a rákos-rokosz szó inkább a német-lengyel, mint a magyar-lengyel érintkezéseken keresztül került a lengyel nyelvbe.

Szabó Dezső azon állítását, hogy a magyarok az országgyűlést nem nevezték Rákosnak, az egykorú és közelegykorú források valóban igazolják,³ viszont első adataim arra, hogy német földön a magyar országgyűlést *Rákosnak* nevezték, nem a német-római császári kancelláriából valók. Ez a körülmény tehát korántsem bizonyíték arra, hogy a magyar országgyűléseket ezen kancelláriában *már korán* Rákosnak nevezték. Idézendő adataimból arra nem lehet következtetnünk, hogy a német császári kancellária a magyar országgyűlések megjelölésére a *Rákos* nevet a XV. században már esetleg olyan sűrűn használta, hogy ez az elnevezés a kancellárián kívül is széltében elterjedt.

A *Rákos* szó ilyen értelmű használatára az első adatom 1497-ből való. Ugyanis a brandenburgi örgrófok ma Münchenben őrzött levéltárában van többek közt egy irat, amelynek ez a címe: „Acta unnd geschicht dess *Rakusch*, das ist des Lanndtags, so nemlich im lannd zu Vungern gehalten ist. Anno etc. LXXXXVII.“

A magyar törvénytárban 1497-ből decretumot nem ismerünk, noha Kovachich tud egy ezen esztendőben szent Márton nap előestéjére (november 10.) összehívott országgyűlésről, amely „convocata, celebrata, *sed sine effectu dissoluta esse*“. Tud erről éppen a fentidézett irat alapján milleniumi magyar történetünk is⁴ és közli magyar fordításban a szóbanforgó irat első pontját, de már a többi pontról nem emlékszik meg, noha ezek fejezik ki világosan az akkori idők hangulatát.

Igy pl. megemlíti ez az írás, hogy ekkor Erzsébet nap utáni hétfőn (ami akkor november 20-ra esett) „die Lanndtlewt“ kifosztották a zsidókat azon a címen, hogy Krajnában állítólag ezek egy keresztény gyermeket elvittek és megöltek. Ennek az eseménynek a hatása érezhető az országgyűlés által javasolt,

³ Szerémi: Emlékirata Magyarország romlásáról, 71. l., *Brutus*: Magyar históriája II. k. 25. l. — 1498. évi I. és IV. t. c., 1500. és 1504. évi törvények bevezetése.

⁴ Kovachich: Vestigia 431. l. — Szilágyi: A magy. nemzet tört. IV. k. 363. l.

de törvényerőre nem emelkedett törvénycikk tervezet némely pontján is. Így egyik törvénycikk tervezet szövege:

„Item es soll kain Jud anders gan, dann ain Jud, sunst wölle man im nemen was er antragt, das zwischen sein unnd der Christen unnderschied sey“.

Az ezen országgyűlésen együtt lévők hangulata az egyházi férfakkal szemben sem volt kedvező, mert ilyen törvénycikk propositiókat is olvashatunk:

„Item ouch soll kain gaistlich kain weltlichs ampt haben, deszglychen kain weltlicher kain gaystlichs.

Item es soll ouch ain yeder Bischoff dahaimbd beleyben.

Item es soll ouch nyemannds mer dann ain Benefitium haben“. Stb.⁵

Mivel azonban nekünk nem feladatunk ez alkalommal az 1497. évi eredménytelen országgyűlés propositióival foglalkozni, visszatérünk ennek Rákos nevére, s meg kell jegyeznünk, hogy az irat, amely ezt említi, nem a német császári kancelláriában készült, hanem úgy látszik, a brandenburgi örgrófnak valamelyik Budán lévő embere készíthette ezt a jelentésfélélt urának, s talán a már ekkor általánossá vált gyakorlat alapján nevezi a mi országgyűlésünket *Rákosnak*.

A következő idevonatkozó adataink 1500-ból valók. Ebben az évben Fürst Vitus doctor (Veyt von Furst doctor) levelet intéz május 11. vagy 12-én Bécsből Frigyes brandenburgi örgrófhhoz, melyben a következőket írja:

„Gnediger herr, ich bin auss ettlichen ursachenn zu Ofenn auf dem *Rakusch* bei der ko. (nigliche) M^t zue Vnngern gewesen“, a királyi felség „hat auch ain yeden landtherren, er sey furst, bischoff, Graf oder herr auf acht hundert ungrisch guldin, unnd bey vermeydung schwere ungnad auf den gedachten tag zekomen gebotten“.⁶

Ugyanezen évben október 9-én Nürnberg város tanácsa levelet intéz Pozsony város tanácsához, amelyben többek közt a következőket írja: „Nachdem vergangner Zeit zu Ofen auff gemainem *Rackysch* offemlich verruffen und auszgeschrien, ...

⁵ Hauptstaatsarchiv, München, Brand. Litt. No. 1095/2.

⁶ Hauptstaatsarchiv, München, Brand. Litt. No. 1095/4. — A levélben foglaltakra nézve ld.: 1500. évi I. t. c.

das kain Teutscher füro nit weytter damm bisz an die hungrischen Grenitzen handeln oder sein gewerb treiben soll“.⁷

E két levélben közöltekből nyilvánvaló, hogy ha Fürst Vitus és Nürnberg városa 1500-ban már javában Rákosnak nevezik a magyar országgyűléseket, akkor ez a szó német területeken már régen átment a közhasználatba, akár a császári kancellária gyakorlatán keresztül, akár másképpen. Ha már most a XIV—XV. századokban lezajlott magyar országgyűlések megtartási helyeit csak bár felületesen és sebtében számbavesszük, látni fogjuk, hogy 1299-től—1500-ig vagy kilenc esetben tartanak a Rákoson — in campo Rákos — országgyűléseket, még pedig 1299-ben, 1307-ben, 1310-ben, 1318-ban, 1446-ban, 1457-ben, 1490-ben, 1497-ben és 1500-ban.⁸

Leggyakoribbak a Rákoson tartott országgyűlések a XIV. század elején, amikor egymásután négyszer tartanak itt gyűlést, innen kezdve a XV. század közepéig a Rákoson tartott országgyűlésekről nincs adat, mivel pedig a XV. század közepén és annak végén is összesen csak öt rákosi országgyűlésről tudunk, méltán fel lehet tenni a kérdést, hogy vajjon a német császári kancellária mikor kezdte hát a magyar országgyűléseket Rákosnak nevezni? Vajjon nem feltűnő-e, hogy előbb vannak adataink a szó köz- és csak azután annak kancelláriai használatára?

Alig hihető, hogy a *Rákos* szót a magyar országgyűlések megjelölésére a német császári kancellária már a XIV. század közepe felé használta volna, valószínűbb lenne, hogy a szó használata inkább a XV. század közepétől és annak második felében keletkezett akkor, amidőn Magyarország iránt a német császárok behatóbban érdeklődtek, s amidőn III. Friggyessel a magyar király bár nem békés, de mégis sűrűbb érintkezésbe került. Ámde ez mind csak feltevés, találgatás, amelyet semmivel sem tudunk bizonyítani.

Úgy látszik, hogy a XV. század második felében a magyar országgyűlés *Rákos* neve német területen a közönséges szóhasználatban már annyira általánossá lett, hogy városok,

⁷ Kreisarchiv, Nürnberg, Nürnberger Briefbücher 47. kötet, 97/a. l.

⁸ *Kovachich*: Vestigia Comitiorum 151, 157, 180, 181, 253, 288, 407, 431, 434. ll. — Supplementum ad Vestigia II. k. 45, 49, 129. ll.

sőt magánosok is használják, s így felmerülhet az a gondolat, hogy vajjon nem-e a közhasználatból ment át a *Rákos* szó a német császári kancellária gyakorlatába?

A magyar országgyűlésekkel foglalkozó irások, levelek, jelentések természetesen nemcsak az országgyűlés nevével foglalkoznak, hanem magáról a gyűlésről és vele összefüggő egyebekről is érdekes és intim részleteket árulnak el.

Igy pl.: 1518-ban Kázmér brandenburgi örgróf Ansbachból levelet ír a gurcki kardinálisnak, melyben többek közt megemlíti, hogy Waldennsteini Waldauff János titkár amidőn a német császárhoz lovagolt, lovával valami vízárokba esett és a nála lévő levelek a vízbe vesztek, de György brandenburgi örgróf leveléből annyit meg tudott emlékezetében tartani, „das er e. l. alls seinem besonnder lieberrn Herrn und freund schreibt und anzeigt, wie sich der Balfus⁹ jetzt off dem gehalltenn *Lanndtag oder Rackisch* zu Hunngerrn offenttlich horen, das er bei der kayserlichenn Mt. bei zweien stunden allein gewest seÿ, do hab ine kay. (serliche) Mt. einem Kapsz mit brieffenn sehenn lassenn, die gedachter unnser lieber Brueder Marggraf Georg unnd annder Irer kay. (serliche) Mt. geschrieben haben sollenn unnd alles das im Rath zu Hungern gehandelt werd, das wiss kay. (serliche) Mt. — Vff maynung als ob'er, unnser brueder und ander solchs alles der kay. (serlichen) Mt. erofnet etc., das het man ime unnseren Brueder, dem Barlomissa¹⁰ unnd amndern die es kay. (serlich) Mt. und des jungen Konigs halbenn unnderthenigcklich gewenlich und guet maynen off dem gehalten *Rackisch* vil under augen gewenndt, also das unnser brueder und die andern angezeigter des Balfuess⁹ Red halbenn leibs und lebenns inn gefar unnd sorgenn gestanden weren“. György örgróf persze nem akar tovább már Budán maradni.¹¹

Ime tehát a német császár nemcsak az országgyűlésen, de a magyar királyi tanácsban történekről és mondottakról is pontosan értesülve és tájékozva volt.

Ugyancsak 1518-ban Kázmér örgróf a német császárnak is

⁹ Balbi Jeromos pozsonyi prépost, II. Ulászló király gyermekeinek nevelője volt.

¹⁰ Bornemissza János, II. Lajos királynak II. Ulászló által kirendelt egyik gyámja.

¹¹ Hauptstaatsarchiv, München, Brand. Litt. 1239/6—7.

ír egy levelet, melyben többek közt megemlíti, hogy ha a magyar urak 1519. három királyok napjára (január 6.) Budára országgyűlést hívnának össze, úgy György örgróf kéri és üzeni, hogy a német követség erről el ne maradjon, „dann e. (wer) kay. (serliche) Mt. botschafft off die vergangen *Rackysch* habe ein groses ansehen gehabt“.¹²

1525 tavaszán Schreyberstorff Lipót és doctor Weynman János Budáról levelet írtak György brandenburgi örgrófhoz, amelyben többek közt jelentik, hogy: „Auch sal e. (wer) f. (ürstliche) G. (näden) wissen, das herczogk Karoll auch zcum *Rackosz* erfordert ist und vil andere hern mehr“.¹³

Mindezen adatok tehát nem a német császári kancelláriából kerültek ki és eddig nem tudtuk olyan adatot produkálni, amellyel bizonyítani lehetne, hogy a Rákos szó a kancelláriai praxisból mehetett át a közönséges használatba, eddigi adataink inkább azt látszanak bizonyítani, hogy a közönséges szó használatot fogadta el idővel a császári kancellária.

Következő idevágó adatunk 1526-ból való, amikor is december 5-én Bécsből Ferdinánd főherceg egy oklevelet ad ki, melynek a Reichsregistraturbuchban ez a címe: „Mandatum ad *Rakusium* Posoniensem“.¹⁴ Ez az első adat tehát arra, hogy Ferdinánd főherceg kancelláriája használta és ismerte a Rákos szó értelmét.

1527-ből január 13-ról kelezve ismerünk egy iratot, amely a: „Dietrich Spätens Werbung und Instruction“ feirást viseli, s amely „Als nach Abganng weillendt des durchleuchtigsten Fürsten Herrn Ludwigen Khönig in Hungern“ szavakkal kezdődik. Nem más ez, mint voltaképen János király elleni vádirat, melyben többek közt szó van arról, hogy János „vajda“ jogtalanul foglalta el Budát és hogy „auch über und wider die statut, decret, lanng löbliches herkhumen und gebrauch der Chron Hungern ainen *Räkhusch geen Stuelweissenburg* ausgeschriben und sich daselbs unangesehen das Khünig Ferdinandus ine durch seine Oratores damals schriftlich berichten lassen, daz weillendt Khünig Ludwigs verlassne Wittib, ain gekhrente Khü-

¹² Hauptstaatsarchiv, München, Brand. Litt. 1239/4.

¹³ Hauptstaatsarchiv, München, Brand. Litt. 1086/6

¹⁴ Staatsarchiv, Bécs, Reichsregistraturbb. I. Ferd. I. kötet, 78/a.iap.

nigin zw Hungern und derselben sambt dem grosz Graffen solch *Räkhusch* allain ausgescriben gebürte...“ stb.¹⁵

Ezen iratban tehát szemére vetik János „vajdá“-nak, hogy mint erdélyi vajda Székesfehérvárra rákóst merészelt összehívni, dacára annak, hogy Ferdinánd követei által írásban tudatta vele, hogy csak az özvegy koronás magyar királyné a nádorral hívhatott volna egybe országgyűlést. János királynak ezt a — Ferdinánd szerint — túlmerész közjogi lépését később is szemére vetik. Így pl: 1527. március 17-én Prágából keltezve Ferdinánd a felsőausztriai tartománygyűléshez intézett instrukciója 2. pontjában ugyancsak felpanaszolja János király ellen, hogy II. Lajos király halála után nem átallotta Budát és más várakat és városokat mindenféle praktikákkal elfoglalni s ezenfelül „ainen *Rakusch*... auszuschnreiben... gen Stuelweisenburg“, ugyancsak II. Lajos király özvegye a magyar törvények értelmében „auch ainen *Rakusch* angesetzt“, a „vajdá“-val pedig tárgyalatott „seinen vermainten *Rakusch* anzustellen unnd bemellter Kungin unnd gross grafen *ordenlichen Rakusch* zu besuchen“. Tehát Ferdinánd itt is kifejti a maga közjogi felfogását, mondván, hogy törvényes (ordenlich) csak az a rákos, amelyet Mária királyné a nádorral hívott össze, a „vajdá“-é nem törvényesen összehívott rákos.¹⁶

Ime tehát Ferdinánd (és nem a német-római császár) kancelláriája voltaképpen 1526-al kezdi a magyar országgyűléseket *rákos*nak nevezni.

1527. szeptember 24-én Budáról György brandenburgi örgróf Vilmos és Lajos bajor hercegekkel tudatja, hogy fivére, Kázmér örgróf, Ferdinánd herceg fővezére „am tag Mathzi apostoli negstverschinen im Schlosz zw Ofen“ meghalt.¹⁷ György örgróf azonban a Ferdinánd által meghirdetett szent Mihály napi országgyűlésen is Budán maradt és csak októberben távozott el innen. Elindulása előtt, október 14-én Budáról levelet intézett titkos tanácsosaihoz, Seckendorff Jánoshoz és társaihoz, melyben írja: „das wir mitsampt derselben unnsers brueders seligenn Leich, nach endung des *Reckisch* auff Michaelis nech-

¹⁵ Hauptsaatsarchiv, München, Königl. Bayer. Allgem. Reichsarchiv Staatsverwaltung 587. kötet, 386/B. skk. II.

¹⁶ Oberösterreichisches Landesarchiv, Linz, B. II. 21. Band 58.

¹⁷ Hauptstaatsarchiv, München, Staatsverwaltung 587. kötet 382/B. I.

tuergangen ausgescriben uns alhie erhebern unnd mit derselben leich bis gein Hayslbronn zw der begrebnus unnd weiter . . . gein Onolczbach ziehen“.¹⁸

1527. november 3-án Ferdinánd ausztriai herceget és megválasztott magyar királyt, másnap pedig feleségét Székesfehérváron megkoronázták. Ferdinánd siet erről mindenkit tudósítani. Így többek közt november 4-én Augsburg városát is. Ebben a tudósításban sikereivel is eldicsekszik, s többek közt megírja, hogy: „Dermerer tail von allen Stennden diser unnsere Cron Hungern, unnd sonderlich di so vormaln demselben Graf Hannsen anhenngig gewesen, auf unnsere erst ausgescriben *Rakusch oder Lanndtag* in unnsere kunigelichen Stuel und Stat Ofen gehorsamlich erschienen sein“.¹⁹ Így tehát ismét Ferdinánd kancelláriája használja a Rákos szót országgyűlés értelemben.

1529-ben a német birodalmi gyűlésen, mint már sokszor, megint tárgyalás alá került a török elleni birodalmi segély megszavazásának ügye. A birodalmi gyűlési tárgyalásokkal kapcsolatban Magyarországon híre terjedt, hogy György brandenburgi örgróf a birodalmi segély megadását megakartá akadályozni, de a gyűlés a segítséget György ellenkezése dacára megadta. Ezekről a szállongó hírekről Weinman doctor tudósítja is György örgrófit, aki kétségbeesetten védekezik a vád ellen és a doctonhoz intézett válaszában fel is említi, hogy hiszen a birodalmi gyűlés a török elleni segítséget megadta, „und ist dorauf unser bevelch vonn sich zw tragenn, das man einen gemeinen *Rackisch* inn Hungern ausschreiben werden, die wollest uns solchs zeitlich zuor wissen lassæn, wollen wir unnsere entschuldung bei gemeiner Versamblung dermassen anzeigen und uns so wahrhaftiglich entschuldigen lassen . . .“²⁰ Itt a brandenburgi örgrófi kancellária használta a Rákos nevet.

1532. elején a németek elcsíptek egy magyar nyelvű leve-

¹⁸ Hauptstaatsarchiv, München, Brandenb. Litt. No. 328. fol. 61—62. l. — 1528. november 1-ről Budáról Dr. Weynman János írja György örgrófnak, hogy Bécsben megcsináltatta néhai Kázmér örgróf címerét (epitaphiumát), mely Budán a várban, a Nagyboldogasszony templomban lesz elhelyezve. — Hauptstaatsarchiv, München, Brandenb. Litt. No. 1086/4.

¹⁹ Városi levéltár, Augsburg: Litteraliensammlung 1527. nov. 4. dátum alatt.

²⁰ Hauptstaatsarchiv, München: Brandenburg. Litt. No. 1077/4.

let, amelyet azután valami Lapitz Ulrich nevű doktorral fordítottak németre. Ebben a levélben többek közt azt is írják a magyarok, hogy Berhidára március 12-ikére országgyűlést hívtak egybe. Lapitz ezt a részt így fordította le németre: „Haben wir ainen gemainen *Lanndtag oder Rakisch* angesetz auf den tag des heiligen sannd Gregori Babst schier khonnftig zu Berenhida, inn der Grafschafft Vesperin zuhalten“.²¹

1534. szeptember 1-én Jordan János Jegerdorff-ból levelet ír György brandenburgi örgrófnak, melyben egyebek közt megírja a magyarországi újdonságokat, ezek a „nhau Zeytung“-ok „so vil mich her Smil“²² berichtht, synnt dy: Erstlich haben sich dy Ungern sammpttlich hynder beyder yrer konige zulossen entschlossen, einen gemeinen *Rakosch* zuhalten und sich aldo mitenander zuuoreynigen“.²³

A XVI. század harmincas éveiben mint az eddigiekből is láttuk — a Rákos szó használatára csak a brandenburgi örgrófi kancelláriából vannak adataink. György örgrófit emberei Bécsből rendszeresen tudósítják a magyarországi viszonyokról, s ezen tudósításokban gyakran esik szó a magyar országgyűlésekről s ezeket természetesen állandóan Rákosnak nevezik. Így pl.: egy 1535-ben kelt és: „Dis hat mir herr Franntz Botiane“²⁴ mundlich angeczaigt, das ich also auf dy ayle auffgeczaichnet“ kezdetű és mindenféle hírekről beszámoló irtaban ezeket a pontokat olvassuk: „Der fride zwischen der Romischen koniglichen Maiestat und konig Johannes ist beschlossen unnd vorsicht der Bot Jane,²⁴ das in der kurtz von beyder konige wegen ein gemaÿner *Rakusch* werde gehalten, weis aber nit auf welche tzeit...“ — „Wann der *Rakusch* in Unngern gehalten ist, so werdenn dy Ungern in das Reych umb hilff schigkenn...“ — „Eher der *Rakusch* gehalten wirt, vorhofft der Bot Jane“²⁴ mit wissen und willen des Romischen kunigs bei konig Johannes zu sein...“ stb.²⁵

1539-től kezdve Knobelsdorff (Knoblerszдорff, Knoblassdorff, Knoblocksдорff) Frigyest találjuk György, illetve ennek

²¹ Oberösterreiches Landesarchiv, Linz. B. II. 25., Band 60.

²² Ez: Smil Kuna von Kunststadt und Luckau nevű morva úr volt!

²³ Hauptstaatsarchiv, München, Brandenburg. Litt. No. 1036.

²⁴ Batthyányi Ferenc.

²⁵ Hauptstaatsarchiv, München, Brandenburg. Litt. No. 1070. fol. 153.

halála után György-Frigyes örgróf szolgálatában, aki úgy látszik, előbb az örgrófok bécsi exponense, majd ansbachi helytartója volt. — 1539-ben a magyarországi eseményekről már ő értesíti urát és ő szolgál tanácsokkal magyarországi birtokainak visszaszerzése tárgyában. Knobelsdorff 1539. január 15-én Bécsből többek közt a következőket írja urának: „Der Bischow von Landau wurd um wenig tagen zu konig Johannes zyenm, so ist herr Georg vonn Logau bereit vorangeschikht, unnd ist mir vertreulich vermeldet, das die baide konige personlich auff den *Rakusch* komenn unnd den frid publicirn werdenn, derhalbenn haben e. (uer) f. (ürstliche) g. (naden) der hungerischenn guetter halben mit zu feiern unnd wer mein rath, das e. f. g. (sie sey gebetten oder ungebetten) ain cleinot auff konig Johannis hochzeit verordnete, auch auff den *Rakusch* schickten und besigelten glaub brieff an die herrenn, dero namenn hiebey verzeichnet mitgebenn...“²⁶

1539-ben még egyszer ír urának Knobelsdorff és közli Batthyányi Ferenc abbeli tanácsát, hogy magyarországi javainak visszaszerzése ügyében kívánatos lenne, ha az örgróf személyesen menne el a magyar országgyűlésre, a Rákosra, mert így több eredményt érhetne el. — („Der Bot James radt ist, das sich e. f. g. in aygener person auff den *Rakusch* verfüge, so wurd e. f. g. meher ausrichten...“) Ezenfelül közli Knobelsdorff urával a magyarországi híreket is. A két király, János és Ferdinánd békét kötöttek és legközelebb „ein gemayner *Rakusch*“-t fognak tartani. Ajánlatos lesz, hogy az örgróf ezen a „*Rakusch*“-on személyesen megjelenjen. Egyelőre a dolog úgy áll, „das der Cardinal vonn Trient obberurten *Rakusch* an stat R. (ömisch) kon. Maiestat besuchenn wirt“. — „Wann der *Rakusch* in Vungern gehalten ist so werden dy Vugern in das Reych umb hilff schigken“.²⁷

Knobelsdorff még 1551-ben is a brandenburgi udvarnál van, s mint ansbachi helytartó szolgálta urát, György-Frigyes örgrófit. Ezen esztendőben, szeptember 18-án Bécsből levelet

²⁶ Hauptstaatsarchiv, München, Brandenburg. Litt. No. 1070. fol. 146. — Az említett névsor fol. 150. alatt mellékelve van.

²⁷ Hauptstaatsarchiv, München, Brandenburg. Litt. No. 1070. fol. 151—154.

intéz az örgróf ansbachi tanácsosaihoz, melyben többek közt írja, hogy Batthyányi Ferenc (Frantz Potiane) azt tanácsolja, hogy miután „vf khunfftigen Winter, als vf Martini vngeuerlich ain *Rackisch* inn Hungern gehalten werden soll und wirdet“ valaki ezen az örgróf részéről legyen jelen.²⁸

De nemcsak a brandenburgi örgrófi kancellária használja a XVI. században a Rákos nevet, hanem a bajor hercegek kancelláriája is ismeri ennek a szónak a jelentését. Ugyanis 1542-ben Wolf Trainer, a bajor hercegek braunauai vámszedője levelet intéz Vilmos és Lajos bajor hercegekhez, melyben többek közt jelenti, hogy: „Auf primo novembris haben die ko. (nigliche) Mt. gein Presburg ainen *Recus* ausschreiben lassen, darauf Ir ko. Mt. aigner person werden erscheinen“.²⁹

A rendelkezésemre álló adatok szerint a német császári kamara volt az, amely 1569-el kezdődőleg szinte állandóan és következetesen használta a Rákos szót a már ismert értelemben. A császári kamara regisztratura könyveiben 1569. július 14-éről kelteztve a következő bejegyzést olvassuk: „Die Camer in O. (sterreich) soll alle schriffiten, so im jeczigen *Raggus* in Hungern per Camersachen, furnemblich der Edlleut Schwatianskhi Perckhwerch halber furzutragen wären beratschlagen unnd der Hof Camer ubergeben“.³⁰

Innen kezdve egészen 1596-ig a Rákos szó császári kamarai használatára a következő adataink vannak:

1. 1573. december 8. „Die H. (ungarische) C. (ammer) solle berichten, was in khinfftigen *Ragkhusch* für Camer Articl fürzubringen sein werden“.

2. 1577. május 25. „Die Hungarische Camer solle in beratschlagung ziehen, was für Camer Articl in khunfftigen *Raggusch* proponiert, unnd die einkhomen gemehrt werden möchten“.

3. 1577. június. „*Lanndtag oder Raggusch* in Hungarn“. Továbbá: „Camer in Hungern was für Camer Articl auf khunfftigen *Lanndtag oder Raggusch* zu Presburg proponiert...“ stb.

4. 1596. december 13. „An die Hungarische Camer, den

²⁸ Hauptstaatsarchiv, München: Brandenburg. Litt. No. 1069/4.

²⁹ Hauptstaatsarchiv, München: Fürstensachen, No. 337.

³⁰ Hofkammerarchiv, Bécs, R. 285. kötet, 289/a. lap.

beurstedenden Hungarischen *Raggusch oder Landtag* betrefend.³¹

A felsorolt adatokból láthatjuk, hogy a császári kamara voltaképpen akkor kezdi a Rákos szót hivatalosan használni, amiódön a magyar országgyűléseket már régen *nem* a Rákos mezőn tartják. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a Rákos szó használatával párhuzamosan a császári kamara sűrűbben használja a Landtag szót is,³² viszont 1596. után a császári kamara nyilván könyveiben a Rákos szó használatára adatot nem találtam. követezőképpen ennek a szónak a használata ekkor már kimment a divatból.

Összefoglalva már most a felsorakoztatott adatokból lezűrhető eredményeket, mindenekelőtt megállapíthatjuk a Rákos név használatban volt különböző változatait. E szerint tehát a magyar országgyűlések Rákos nevét a következő formákban és torzításokban használták:

1. Rakosch, Rackosz, ez állt az eredeti névhez formában legközelebb.

2. *Rakusch*, Rackusch, Rakusium, Rgachus, Raggus, Raggusch.

3. Räkhusch.

4. Rackisch, Rackysch.

5. Reckisch, Recus.

Ezek közül a leggyakrabban a *Rakusch* formát használják.

Adatainkból is megállapíthatjuk, hogy a magyar országgyűlések megjelölésére a Rákos név jobbadán a XVI. század elején került használatba. Ugy látszik előbb volt a szó *általános* használatban s csak a közhasználatból veszi át Ferdinánd cseh, majd magyar királyi kancelláriája, Sűrűn használják e szót a brandenburgi örgrófok emberei, ami a közhasználatot bizonyítja és csak a XVI. század közepe után kezdi a Rákos szót a császári kamara használni.

³¹ Hofkammerarchiv, Bécs, R. 306. kötet 476/b. lap. R. 336. kötet 158/b. lap; E. 329. kötet 212/a. lap, 243. lap; R. 498. kötet 274/b. lap.

³² U. ott, Bécs, E. 282. k. 374/a. l.; R. 285. k. 279/a. l., 290/a. l., 444/b. l. — Ung. Gedenckbücher 399. k. 98. l.; R. 334. k. 110/a. l.; R. 336. k. 201/b. l.; Ung. Gedenckb. 403. k. 317/b. l.; u. o. 406. k. 25. l., 40. l., 41/a. l., 56. l., 61/b. l., 407. k. 14—15. l.; R. 498. k. 15/a. l.

Valószínű tehát, hogy a rákos-rokosz szó a német földön dívó általános és közönséges használatból mehetett át a lengyel nyelvbe, azonban itt a rákos-rokosz szó nem jelentett általában országgyűlést, hanem csak az országgyűlések egy bizonyos fajtáját. Ezzel szemben a német nyelvben a Rákos szó jelenti általában a magyar országgyűléseket, amelyeket a német még akkor is Rákosnak nevez, amidőn azokat pl. Pozsonyban, Székesfehérváron, Berhidán vagy egyebütt tartják és Rákosnak nevezi ezeket a német akkor is, ha csak parciálisak. Végül a németek a magyar országgyűlések megjelölésére még akkor is a Rákos szót használják, amikor azt a Rákoson már évtizedek óta nem tarthatták.